

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КЫШ-АЖЫЛЧЫ АЛАДЫ

«Шынның» шериг-патриоттук үндүрүлгөзү № 16 (22)

БАЙЫРЛЫГ ҮДЕЛГЕ

В. И. Лениннің адын эдилген шөлгө шериг баар дээн оолдарның байырыг үделгези бооп эрткен. Аңаа тураскааткан митингини Тыва АССР-ниң шериг комиссариядының политиктиг кидизиниң начальниги С. Б. Хисамиденов амыткан, СЭНП обкомунуң секретары В. И. Попова сөс берген.

Шериг хүлээлгезин эртирер чоруур дээн оолдарга СЭНП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң, Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң мурундан байыр чедирип, ол чүве чугаалаан.

— Силерин шеригке байырладгыч үдөп турар-дыр бис. Политиктиг болгаш дайынчы белектелиди тергининери болурукарны күзөп тур бис.

Оң соонда Тываның ажил-ишчилериниң Улуг Октябрьниң байырлапкан политиктиг болгаш куш-ажылчы бедик көдүрүшүн-биле утканан, Москвага болуп эрткен тайынга ынакшыдыгы күштериниң Бүгү-делегей конгрессиниң дугайын, Совет Эвилелинде болгаш даштындыда болушунунарны ол дөлгөрөңгөй чугаалааш, шериг баар дээн оолдарга чедишкенин күззөн.

ВЛКСМ обкомунуң бирги секретары А. А. Ромашов шеригке үдеттирип тураларга байыр чедирбашаан, совет кижилериниң революсчү, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаагай чакчыларын оларның төлөпиг сагырын күззөн.

— Тайын амыдыралдың хүннеринде Совет Армияга шериг хүлээлгезини эртирер чоруур деп турар-дыр силер. Дайынны караам-биле көргөн мен. Оң ха-

лаптыг уржунтары ам-даа сагыжымдан уттундурбаан. Тайынның камгалакчылары болуп, Төрзөн чуртукарның, араг чоңукарның мурнунга ыдыктыг хүлээлгезиниң ак сеткилдиг эртиреринери күззөн деп, Совет Эвилелиниң Маадыры Л. Н. Ефимов чугаалаан.

Шериг албан хүлээлгезин кончуг эки өөредилге, чурум-биле дооскаш чедип келирин хоорайның аныктарының мурундан эми училищезинде комсомол организациясының секретары Галина Горелова күззөн. Ада-иелериниң мурундан Мария Попова база чүве чугаалаан.

— Төрзөн чуртуушук мурнунга ыдыктыг хүлээлгезини кончуг эки өөредилге-биле эртирер бис. Бисти чылымы-биле байырладгыч байдалга үдөп турарыңа өөрүп четтирдис. СЭНП Тыва обкомунга, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунга, Министрлер Чөвүлелинге өөрүп четтиргенин илгерилешкен, ыдыктыг хүлээлгезини ак сеткилдиг күззөдүмүзү даңгырагалап тур бис! — деп, шериг баар оолдарын мурундан Валерий Салчан чыгыларнарга бүзүрүп чугаалаан.

Оң соонда, шериг баар оолдарның мурундан пассажирлер АТБ-ниң чолаачызы турган Владимир Шаталов, Кызылдың автошколазының доозучуу Александр Диртыч-оол, политтехникумун үшкү курузунуң сургуулу Сергей Нончаков олар В. И. Ленинниң тураскаалының мурнунга дириг чечектери салганнар.

Хөгжүм диңгиттелип турган. Шериг баар оолдар автобустарга олурупкаш, чорупканнар. Байырыг үделге ыңчаар доозулган.

С. КУУЛАР.

ЧУРУНТА: шериг баар дээн оолдарның В. И. Ленинниң тураскаалына чечектери салып турары. С. ФЕОТНСТОВТУҢ ФОТОЗУ.

Х. МУХАМАДИЕВ: „Партияга хүлээп алырын диледим“

(В. Секретариатун чагаазындан).

Бисти чылымы-биле үдээнинге четтирдис.

(В. Салчактын митингиге чугаазындан).

Тураскаалдан тургузуп каар болза...

(С. Безывестныхтын чагаазындан).

Хамааты камгалалынче чогуур кичээнгеи салыр.

(С. Сизеневтин чагаазындан).

ИЕНИН ЙӨРЭЭЛИ

Кызылдың уран чүүл училищезиниң сургуулу САНЧЫТ-ООЛ ЧАСКЫЛЫНТЫҢ чураан чуруу.

ТУЛУЧУШКУН

СООНДА— КОММУНИСТ

Даң хаязы агарып орган. Удумзурай берип-тир мен. Ынчалажок ша-даа четпейн отуп келеш, шагымче көрдүм. «Катюшаларны» даашташкыны эгелээринге чедир эвээш-ле үе арткан.

Бистин артиллериясы дингайын үнген, дайынның камгалам оттур калат дег апарган.

Каң бөрүм кеткеш, өскөлер-бис кады бурунгар дап бергенини орта-ла билейн бардым. Соборкага суурга чоок-шалап кээрвиске, дайынның пулеметтери, автоматтары дайындагылар утер-боолары «хоректешип-ле» агалды. Уда-ваанда бистин полку гитлер-жиги самолёттар бомбалап кирити...

Фашистерни онгузундан үндүр шаапкан, аңаа быжылган-ны алдым. Бир-ле кижини мээр эктимче илгити. Хан көрүп кээрмге уугу сержант Мухаммаев бола.

— Эш парторг, бо билдинишкн... Партияга хүлээп алырын диледим. Бир эвес калдым-бир чүве болза, мени...

— Эки-айр. Хамза! Чүгө «Бир эвес» дээн ажыч чок. Олар бисти эвес, а бис оларны чылаа базар бис.

Ол аразында мина бузундузу оң авзодунуң командирин багытлапкан.

— Мээң командалык диннар! — деп, Хамза дайынчы эгелеринге алдым — Апаңар, танкылар чоокшулазын!

Дайын каш-лаа улаа атакалааш, ойтур шаптырган. Мухаммаев авзоду билдиги башкарып турган.

Тос хүн үзүк-соксаал чок тулчул турган, авзод дайынның 27 танкызын, 400 солданын болгаш офицерин ууткаан. Хамза богу 8 танкыны, 60 гитлержини сандан үндүргөн.

Маадырдыг чоруу дээш авзодун бүгү дайынчылары өрдөн, медалдар-биле шапнаткан. А уугу сержант Хамза Мухаммаевке Совет Эвилелиниң Маадыры деп бедик атты тывыскаан.

Бистин коммунистеривис Хамза Мухаммадини болгаш тулчуушкунга шылааран өскө-лаа дайынчыларны бодунуң хүрээленинге чыгыс үн-биле хүлээп алган.

В. СЕКРЕТАРЮК, курауыраа капитан.

КИЧЭЭНГЕЙ КОШКАК

Чөөн-Хемчик районун чамдык школаларында хамааты камгалалы башкалып турарына хынаан. Ол чүгү көргүскени? Бо ажил Суг-Аңсы ортумак Школада эки тургустунган. Школага кирерге-ле, шериг-патриотчу кижизидилгеге, хамааты камгалалыга хамаарышкан студенттер, плакаттар, доржаан күстү бөр. Шеригжилде кабинетиниң боттарының күжү-биле четчелер, дерип алганы эки. Школада хей санын промвогастар болгаш өскө-лаа хамааты камгалалына ажиллар приборлар, өөредилге херекселери, программалар четтири-биле бар.

Чалааның № 1 школа-сында чамдык херекселер чедишпес-даа болза, хамааты камгалалынын кичээлдери эки эртин турар.

Чалааның № 2 школа-сында хамааты камгалалына ылап-ла турар ууржугу догум-ментайызын шуут чок база 2-ти кластарга хамааты камгалалын кым башкыларын мынчага чедир билдинмес.

Моон алгаш көргө, Чөөн-Хемчик районун школаларынын ууржукчулары болгаш үлүс өөредилге кидизини хамааты камгалалына чөгүрүмчөөнгейин салбайн турары билдинип-тир. А бо талазы-биле чөгүрү хемчегин алыр херек.

С. СИЗЕНЕВ.

ШЕРИГГЕ ЭГЕ БЕЛЕТКЕЛ

риг болгаш хамааты камгалалынын талазы-биле билгилерини тардыкчы болуп, лекция, беседаларын чүгө өөреникчилерге эвес, суурнуң чурттакчыларына база номчул турар. «Школа доозучуларынын саны-биле эвес, аалдары-биле чоргаарлары» деп стениди школань доозучулары—эки өөредилге, чуртунмуг дайынчыларын чуртуктары астынган. «Оффен-болуксаарларга» деп булунда кааа өөренирин, шериг мергенчилерини тайыбырларын кылган.

Чыл бүрүдө эге кластарны өөреникчилеринге «Сылдысчыгыш», үстүкү кластарны өөреникчилеринге «Зарница» деп шеригтик оюнарны эртирери чанчы бол-патриоттук кижизидилге база багай эвес тургустунган. Туранның № 2 школа-сында ол ажыкче шүпү башкылар хаар-ла туттунган. Оларга лекция-беседа кылыр ажилдары хураанган. Школада анык дайынчыны университет, интернационалчы-патриотчу клуб ажылдап, «Анык назын чүгө күззөр эвес, а күзсөдир, тилеп чуртаар ууржугу» деп стениди кылган. Ада-чуртун Улуг дайынның маадыры, разведчик Н. И. Кузнецов дугайында материалдарын чымы, ону таныр турган улустарга чагаалары бижи, маадырга тураскааткан тускай булуну тургузганын белеткен турар.

Араан школа-сында шериг-патриоттук кижизидилге ажы-

галыңа хамаарышкан хана солундары үндүрүп, беседалары, конференциялары, темалыг кечээлери эртирер турар. Шериг-патриоттук кижизидилге-биле кады шериг мергенчилеринге өөренири ол школаларда барык чалчыл апарган. Туранның № 1 школ-сында шериг-техниктиг кабинетте автомашинаның, тракторунуң материалдыг кеззээн, а ортумак школа бүрү-зүндө автоматтың, пулеметтин, гранаталарын тургузуу, канчаар ажилдарын өөренип, шериг устастары-биле таны-жылга чоруп турар. Туран школаларын 9—10 кластарын уругларыга эми белеткелни район өмнөк-ле-нин сангиданстанциязынын эмчизин И. В. Перфильев өөредип турар.

Бий-Хем районун шериг комиссары школыларга шериг-патриоттук кижизидилге ажылын, эге шериг белеткел-ли экижидилгеге, шериг кабинеттериниң дерининге бүгү талаалыг дузаны чедирер келген. Оң-биле кады үстүндө ажилдар талазы-биле школа-ларга хыналдаларын чорузуп, район илгитиге «Зарница» болгаш школалар аразыга шериг-спортчу маргылдааларын организастан турар.

В. П. БАЕВ, Бий-Хем районун шериг комиссарының оралачысы.

Хамааты камгалалы

ЧЕДИИШКИНИНГ ДООЗАР

Хамааты камгалал органна-рынын кол сорулгазы—чурт-такчы чоңу массалыг уут-каашкынын чепсөөндөн кам-галалар болуп.

Кызыл хоорайда хамааты камгалал курстарының ажил-дакчылары массалыг уут-каашкынын чепсөөндөн кам-галаларынын бүгү-ле арга-ларына чоңу өөредириниң талазы-биле 1973—74 чаа өөредилге чылынга белеткел ажилдарын организастан эгел-ээн болгаш үк белеткелди ноябрынын 25-те доозар.

Ам бо хүнүдө өөредилге курстарынын начальниги В. Осинин, өөредилге аргелек-чиз В. Симакон, уугу мас-тер А. Сунчугаев болгаш өскө-лер-даа хамааты камгалалы-нын талазы-биле 1973 чыл-дын декабрыда чер-черге эгел-ээр өөредилгезиниң планна-рын чогаалып кылган.

Өөредилге курстарын мето-дика кабинеттеринг азулуг өөредилге төвү болдулар дээш ажилдар чоруттунуп турар. Ылангыя «Чурттакчы чоңу массалыг ууткаашкынын чепсөөндөн камгалалары», «Халдашкына таавышкан девишкээрлерге хайгаарал пос-туларынын хүлээлгелери»,

«Малды, үнүштерни, мал че-мин болгаш сугну камгала-ры», «Дайын үзүндө чурт-такчы чоңунуң үзүлгелери болгаш хамааты камгалалы-нын медалдары баугаар ола-рын сагыр чурумнары» деп стенидирини кылган.

Чоокта чаа курстарын маструтери эштер В. Мамы-шев, Д. Алексеев олар Таңды, Барыш-Хемчик районна-ры болгаш Кызыл хоорайны чамдык школаларына барып, чаа өөредилге чылынга хама-аты камгалалынын талазы-биле өөредилгени белеткелни, 5—9 кластарга кичээлдери канчаар чорууп турарын хы-нап, практиктиг дузаны че-диргенер. Бо чүгүл херекке ол школаларын ууртукчу-ларынын кандыг хамаарыла-дыг болуп турарын маааа демтегелери чүгүл. Кызыл-дын № 1, 11, 13, 15, Таң-дынын Балгазын, Сосновка, Ак-Довураң ништин билгит шко-лаларында хамааты камгала-лынын талазы-биле чамдык ажилдар кылдыган. Кален-дарь планын кылгаш, ында чаа өөредилге чылынын дур-гузунда кылп чоруулар ажил-дарны толугай айткан. Тус-

кай кабинеттерин, булчу-чугаштарын, стенидирини дерип кылгаш, өргөжөк чүгүл дегелде номнарын мында дегеп аскаан.

Бо школаларын библиоте-каларында «Военные знания» журналы, «Красная звезда», «Советский патриот», «Совет-ский воин» солундарын көрүп болуп. Өөреникчилер хуузу-нда болгаш коллективтик кам-галаларынын аргаларын эки шигээдин алганнар. Бешки кластарын ууртукчу баш-кылары болгаш шериг херээ-зини башкылары хамааты кам-галалынын талазы-биле өви-нарны, маргылдааларын, пе-недлерини доктаамал органи-застан эртирер туралар. Ки-чээлдери эки деритингге кабинеттерге шериг-патри-оттук темалар-биле холбоп, көргүзүп материалдарын ажилдап эртирери чанчыл болуп бар чылдар.

Ынчалдаа чамдык шко-лаларда бо ажил чөгүрү не-делезинге ам-даа четпес. Чи-жек кылдыр Бий-Хаак орту-мак школань (директору К. Иргит) ап көрөөл. Ында чоокка чедир-ле чаа өөредил-ге чылынга календарь планы тургустунмаан. Хамааты кам-

галалынын талазы-биле ки-чээлдиг чөгүрү кластарга ка-жан эгелээриниң дугайында дирекция черинин дужаалы чок, кымнар кичээл эртире-ри билдинмес. Дүрген эге школ-сында (эргелекчиз Л. Осеева) чангыс-даа противогаз, маска, респиратор чок. Таң-дынын үлүс өөредилге кидиз-ин чүгүл херекселер-биле ол школаны мынчага чедир хан-дырбайн турары эдеп. Шек-пээр сес чыл. Кызыл-Мажа-лык ортумак школаларда ха-мааты камгалалынын талазы-биле байдал моорган дээр-е-вес. Мында шүтүмчүлээнивис ол школаларга чораан эштер хамааты камгалалынын тала-зы-биле чамдык ажилдарын чорударына боттук дузаны чедирген.

Республиканын болгаш Кы-зылдың хамааты камгалал курстарынын мурнунда туруп турар чүгүл сорулгазы — 1973 чылдын декабрыда эгел-ээр чаа өөредилге чылын-га бүрүн белеткелдиг укура-жып, ону чедишкенин доо-зары.

А. ДАХТЫЙ-ООЛ, Кызылда хамааты камгалал курузунуң мастери.

Маадырларның ады өлбес

ОЮН-ШИВИГЕ БОЛГАН БОЛУУШКУН

Тывага Совет эрге-чагырга-ны тургузар дээш демиселге ам-гынын берген кызыл пар-тизанынын дугайында хей чүгүлдер чыгыдыган, ыңчал-ажок оларны чамдыктары ам-даа четче тодараттырмаан. Саян ыңдындан колген кызыл партизандар-биле кады чоңу-нун хосталгазы, чаагай амы-дырал дээш демисекип турган өкө. Туранның кезек адым-дарынын дугайын бизжеседим. Оларнын аттары төгү догум-менттеринде ам дээренинде четче кырбээ-даа болза, ол дугайын бистин хоочуннары-мыс сактып чугаалажып тур-ралар.

Бо болуушкун Бий-Хемчик Оюн-Шия (амгы Ленинка) суурунга болган.

...1919 чылдың чайы. Ол чылын тооруктуң үнени ма-галыг, а өкө шыназынын тайга электер диндилектерде честек-каптыл үнени кызыл чүгүт хейне чадып каан чү-

ве дег. Федосей Макаров дүүн ке-жээ «Дарта эртекжик чедип лээр мен, шүпүгүс каттаар бис» деп кадайынга чагааш, аниап чорупкан. Ычанганш Матрена Ефим-овна дан хаязында турган, черге алыр хүнүзүн, лаш-са-ваны белеткел, хүн үнмээ-де-ле инектерин саап, сүдүн саваларга үзе күтүзүлгөн, соок доштуг подвала тургус-кузуп каан. Чайгы хүнүнү өт-күт херелери Бий-Хемчик ол чарында кылгаш, тас тайга-нын артындан баккылап кел-ген. Ашаан маназыглан хер-рээнен уругларын оттурар деп турда, колжазында баккы-нын ыттары чиртледир эре-де берген, хайракан, бөрүте сымырткан чүве дег, харлык-тыр ээрип турганнар.

Чүү-ле болган чүве ирги дээш Матрена үнө халаан. Хер-имдин экин амыжып тура-ла көргө, дужуна Казакон-

тарын бажынындан оң ашаан кезек кижиниң сөөр-түп келген. Халаанын хат-гаш, мык дөпкөп. Трофим Ткаченкоку бөдүк казактар база-ла бажынындан үндүр сөөрткөш, кудумчула өтпөп эгелдээр — ак дээрбечилер калгенин Матрена ам-на эс-керген.

Эртен чылы өкө суур-вун партизандарга дузалажып турган тараачыларын актар-нын канчаар хилинчектеп өлүргени оон сагыжыга кире хонуп келген. Федосей «ан-наар кижин мен» дээш бо чай-ын өөнгө дуолуг олурбап, чамдыгы ол хонук чедир чир-де бөр. Казайы оон кааа чо-руп турарын эки билбес-даа болза, суурнуң ар тулузуну партизандар-биле холбоалын эилдөөн. Чоокта чаа Фел-сей дүңе артып келген таа-лы-нын эртин чанынга дуа-жур каарга, казайы ону ба-жыкче килер дээш утбаан.

Ында ак эди эвес, октар бар болган.

Ол чылын июль айның ийги-ги чартында ак твардейжи есаул Бологовтун шерин Бий-Хемчик девишкээринге чедип кээрге, Усисек биле өкө, Ту-раннын партизандарын, алды-лары оларын артындан хала-даан. Хем-Белдиринде Коче-тов, Кравченкоку шеригле-ринге сас чедирер, оларнын биле сааа ухуулажып алы-рында бүдүр белеткелнип тур-ганын билеп алгаш, кулак-тепкен. Бооларны, ок-чемек-ти кайла шыгаанын эки бил-лип алган акт Оюн-Шивини партизандарын каш хо-нук улаштыр келеп турган, тууду ап эгелээни ол чүве-дир. Бо суурнуң улут кула-зын оглу Дамыка Черновцов ак казактарга партизандар-ның бажынынын айтп бе-рип, уужеп турган.

...Матрена Ефимовна оглу, кызын Казакостарын дем чаа чаштынып манайп келген ка-ра баштыг оглу Петя-биле уужаалыран алаак кидимды тыва өлгөжө чорудумкаш, бөдү оролота тараан тоорук аразында чаштынып чыгып-кан. Ак дээрбечилер суурнуң оора долган олүргүзүп хүн-ээлинер. Шала кезээликти үнөп алган чүзүлери ийи тергеде долдур чүзүлү, тууду алган кижилерин тергелер соонга багдан алгаш, Туранче утлапканнар. Суурга мы-сы-мы, үе-човуур орай дүңгө чедир соксаваан.

Ак дээрбечилер туттурган партизандарын даразында эр-тен Туранга эгелдирген. Чап-чаа олунган суурнуң чурттак-чыларынын эржекчилер ак-тарын дерзин утлугуларын херекчлери болганнар. Тер-гелерге мал-чаган ышмак кылдыр баглаттырган парти-

зандарын идик-хейи кызыл мыгы хан, арым-баштары та-нытканмыс кылдыр көгөрө ышкылай берген. Оларын моюнларында кожугаут ла-нын октарын аскылап каан. «Бистер партизандар бис деп алгыржынар» дээш, актар оларны суурну ору кымчы-биле аридеп чоктааннар. Оларын аразында чангыс ха-кас кыстын бажынын дүгүн апт кырылган чүзүлбэр, буттары черге дегбес кылдыр чажындан эгерге төрөпчипел турарын көргөш, суурнуң үзүг, биче херээженнери кээр-гезинден кады човууртап, бурганга тейлеп турганнар.

Актар туттурганнарын Шир-ини кулактын хериминиң ит-тинге дүңкө чедип өрийдил байсааннар. «Өөрүр кайда-ла, баштыкчыларын кайда чаштыга бертеңиз?» деп ал-гырыштышаан, эзирек актар тууду алган кижилерин өтпө-сөп турган. Оларын кайы би-

рөөзи, моорай бээрге, бажыкче кудуктан ускаан соок суг ку-дуп, онгарып ап турганнар. Партизандар өөрүнүн дуга-йында чангыс-даа сес ытта-вааннар. Катчаараан актар сөс үндүрүп чадааш, оларны дериниң-биле шаажылаан. Ку-лактарын, дылдарын, сала-ларын олура кескилеп байы-саап турганнар. Чаажаң кааш, оларын баштарын се-леме-биле олур шаап шаажы-лаан.

Аңаа өлүрткен маадырла-рын аттары бо: Трофим бо-лгаш Алексей Ткаченко-алаш-кылар, Казакон атак-кадай, Федосей Давыдов Макаров ирей, Александр Азаров бол-гаш ады билдинмес хакас кыс.

Бо партизандарын мага-бодун Туранның эрги хөрүт-те хааржак чока чангыс он-гарда ажааган деп, ону көргөн улус чугаалап турар.

Ук хоорну тозараткан, аңаа тураскаалдан тургузуп каар болза деп күзөл-биле бо чүгүлү бизжиги.

С. БЕЗЫВЕСТНЫХ, Ада-чурттуң Улуг дайыны-ның кижикчи.

С. СИЗЕНЕВ.

ТУҢНЕЛДЕРИ

Октябрь айда публикага болуп ага кассаларынын көрүлдези улус сайзырадырынын оларнын кийрип эвэшт эвес дээрзи бадыткаан. Ону ч хоорайда ажаалга нын ажылынын безин көрүп болуп

Хэй-нинти көрүдөзүмүнүн үзүндө акша-бараан лотереясынын алдыгы болат чедигү үзүдүрүлгөсүнүн билеттери дүзүшү-биле тараткан. Күрүнчө 3 хуулуг иштинки ойналкыларыннын чедигинин облигацияларын план дэууга чонга 25 мул рубль тунугат сан турган болуусуна, хере кырында 30 мул рубль түнүгү мул тараткан. Хоорайны ажалгаа касаларында акша шыгжыкчыларынын санга кыскан. Ову толардыча—хоорайнын бүгү чуртгаагыларынын түз кижинин бирээзи-акша шыгжыкчымыз болган. Амгы үедө бистин найысылалымыстын 130 ажыг бүдүрүлгөсү, албан-организация чедеринин ажилчылары болган албан-хаакчылары шалыныны чөгүрү хузуун бүгүтхериялар дачмыштыр ажалгаа касаларын шыгжаары-биле шилчинди турар. Ажалгаа касаларынын ачкы-туза чедир беш столдари беш уул бүдүрүлгөдө ортага тастаан.

Чамлык сан-түннөр ындыг.

Бү чедигининер дэргө ажалгаа касаларынын ажил-чакчыларынын болган хой-тинтинин ап чоруткан массабашы пропаганда болган ортага тастаан.

аңыздар аңыздарының атында болған.

Ажалға қасаларының болуы әрқашан көрудегі олардың ажал-көрсеніне тәй-тәйітінді таланында өзүлгі қынада шығалда болған. Көруде үзінді ажалға қасаларының ажалдақтары ажалы қоярың хуралдарына болған. Советтердің құсықтарына боттарының өтетулері берілген. Ол үзінді іштіңде 180 бүтүлде, албан-організация черлерінің коллективтерінде лекция болған бесде, қорутқан, айтырылған болған ханыларының 11 көрсені әртүрлі. Радио болған телевиденіе дамыштыр 11 дамыдылған орғанізация. Түсіл хана солғанары ұрғуш үнүдүл турған. Тайыбыр-массалық еске-да ажалдары қорутқан.

Бөруде үзіндіе ажалы қоярың ажалға шығмаған көрсеніе өзүлгі соңуғалың өлгерілген, найсымалдығы ажалға қасаларының ажалымы соңуға өзүлгі ажалы таланы-біле өртүстің сапал-өнадарың кыргылған. Оқи-біле черелестің ажалға қасаланың артышмалың ажал-көрсенінің шығарының ажалың, олардың хемілерің ұлам зы билиі алған. Бйңған-қашан әртүрлі адал ажалға қасалыңа шығмақшы болғанарың саны өскен. Млғанға күрүтүрнең 3 дүлді қазылаңың

облагатияларын сатып алыр-
ның ажыктын бедин-биле
үнөлөп, аларны хөйү сатып
алганын.

Бо чутуга ажыла төп
ажаала кассасынын ажылдак-
чылары К. Посадникова, А.
Земцова, Е. Голушкина, В.
Белозерова, Г. Ополев, М. Ко-
новалова олаз идекпейлт ки-
ришкен. Олар организацик
ажылдарны чорудуп, чон му-
нунга хөй санынч илеткедир
кылган. Узуу-улук коллектив-
терин ажылдакчылары ша-
лынынын артыкшылды ахма-
зын бухгалтерия замчышын
ажаала кассасында болуун
атар-санынче илчилер ажы-
ды организацистанган. Мана,
бирги ээлчеге коллективтер-
нин удуруткучулары, мына хөй-
лигити организациалары бол-
гаш бухгалтерлер-биле сырый
харыылаз тудуп турары улук
рольду ойнаан.

Көрүлде аянын үезинде
ажыкты чоннар ортузунга
пропаганда ажылыстын ам-
даз чедир чоруттумашын тур-
ганы база изереттинген.

Ажаала кассаларынын
орав-башынын алгандары база
кузунчиг, оларынч ажылдаар
шактарын эде көөр болза чо-
гуур деп савалдар кирилгизен.
Хоорайнын автовокзалына
турган ажаала кассасын Туа-
рагасанговочун, удуруткучу-
лары хагаш, мында боттары-
ны ажылдаар өрээлин тургу-
зуп алынганын чиртканын чон
хочмалары илеткенер. Баа

Аем сурда ажаалга кассасы
хезинг бичиг бажында чысты-
нып турар. Ону дарий өске ба-
жычы көжүрөй ыететтин
турар.

Көрүдө үзүндө акыш шыг-
жалчылары бистин ажил-
далчыларынын адрезин
чептүг саналарын киярген,
чылыг сөстөргн чагаларын
бичигилген. «Ажаалга касса-
ларынын көрүлүшн ачылган
алгам. № 7173/016 ажаалга
кассасынын ажилдачылары
М. С. Майстренко биле А. С.
Кудашова оларга өөрүп четти-
рийишкынн өлөрдөрин күзө-
дм. Хей чылдар дүргүзүна
по кассата шыгжалчы болуп
келгеш, ол өйг ажилдачы-
нын кишэнтөйгн, ак сеткил-
гн ажилын, акыш-хөргөнн
санал олутрам, ооарычма-
чалын, өске жийгелдө чүндү-
лээчелин үргүчүг өскөргн
турар мен. Оларга кал-кады-
тын, ажилыгга чөйүлгөнн
күздөм. Чүндүлө-биле
Старикова». Эптер Майстренко.
Күзүшова болган өскелерин-
да дугайында мацталдарын
эптер Чыганок, Чистиков,
Удугжекова болган өскелер-
да илерепн бижэин.

Болуп эртекн көрүлдө
ажаалга кассаларынын ажил-
ын улам акжидиргөтө, оон
ажыдалчыларынын чөй-бө-
лөккүлүг культуругн ажилда-
рын кулуп дуза болган.

А. МЕЛЬНИЧЕНКО,

№ 7173 төп ажаалга касса-
зынын эскерилчиги.

Республиканың өске район-
нарына ыкмак бисте район-
га болуп эркен ажаллаа ка-
скаларынын хой-янгы тарт-
касынын аки чыгууа роулуат бо-
луу. Оон чедиишигирин эрке-
ки аана бистин баш ууур эки
бесекегизин агагыныстаа ууур
камаармышкан.

Коруле эртрирлерин район
комиссары оз уле чопулар
кемектегизин планин баш
ууур ажиллаа кылгаш, ону
боттарынын турган. Оон-бисте
ууштуруу районоа абдан-орга-
низацияларынын колдестиве-
тегине, холкоттарынын фермала-
рынга, бригадаларына ажалла-
аа каскаларынын ажилдыкы-
лары «СССР-инг ажаллаа-ка-
скалары совет улдуса барвай
болуп тур» деп декция. бесе-
кекелерин кылп, боттарынын
бөгеттери берилген. Оларын
ажыллыа хой-янгы уду
тузаны чедирген. Ылгагы ка-
гоуде эрткиригине дуузаллаа
комиссияларынын кемжигунири
игитация-массалыг ажилды
камалбарты, боттары декция

бесседа чорудуп, туская агит-
блаттарыны үндүрүп, тарат-
тылар.

Бир булгаула кампаниян үзөиндө
ажаала кассаларыңч бажмы
нарынын лаштыкы шпикти же
вистерди дерп, оларын сен-
селтези баса кылган. Ажаала
кассаларына ревизиялар чо-
рулуп, кымсалды кылмыр, мыла
самчыгдал, дуудагал чок бол-
ган.

Ажаала кассаларынын бүтү
күжөиниңиңин, илдепкейли
ажаалынын түңиндө ашма
шыгжадыкчаларын саны өс-
көн болтап хөй түңүчтү ашма-
уөргөйин ажаала кассала-
рыңгы шыгжтканлар.

Акша-бараан лотереязыны
иңаглы үндүүшкүңүңүн би-
леттерин лоузуу-биле тараткан.
Районун албан организация
чөдөрлөрдө 80 ажаалдакызы
шыаңыңыңың чөгүрү үзүп бу-
халатерия ламчышты ажаала
кассасыңа шыгжамы туур
апарган.

Көрүдө айынын үзөиндө
ажаала кассаларынын ажалы

дакчылары амылчы чонпар-
тың ортууны агитация амыл-
чы чонпарыга, ажаагач-
жыгачтар хөргөзгө чонку иш-
тиштер талазы-биле бич-
теш дуржулгага апарган.
Ыйгычы бо талазы-биле.
Нарында болган Мөргөдө аге-
стеларнын амылдакчылары
барган беш аймааларын де-
мелдээр керек.

Оон-бич, чөргөштер
ажаалга кассаларынны амыл-
дакчыларын чон ортуунга
органгаз-массалыг амылдама
чөргөштер база бар. Алган чам-
дык хүдээлгелеринис күөстө-
тимизин. Күрүнени 3 хүдүг
иштиги чөдөдүнни обалдага-
ларын чонга салар планын че-
дир күөстөтүн бис.

Ажаалга кассаларынны хөй-
ини чөргөдеш биштин амыл-
дынык аыл дузалыг болуп,
чон ортуунга бо буянын хө-
рөкти калбарыштыра биске
чөгүүр өөргөд, дуржулга бо-
лаг.

Б. МАСКЫР,
Өрзин районун төп ажаалга
кассаларын эгдөкчиси.

Улут-Хем районунд ажаалга-
да 4 муң ажык киж 2 миллион
редагы шыгаш турар. Оларын
кезин ойдагышкыннн шыгаша
Ындыг хевиринн акша
кайы хире ажыгыг болтурун
чылар киз билеп ап турар. Б
табырда болуп эрткен ажаалга
нын хей-чинти кердезинин
даг хевирин шыгашкачыла
улам көвүздө.

кассаларын
акша-че-
дүртүгү бир
рык.
жыгамыры
шыгжадык-
лацияга
кассалары-
езинде жы-
ныч саны

турган бис. 1
кассасын ойн
агар саншы
кен. Оон аш
чуртгакчызы
рубуды шил
чуртгакчызы
ди ойнап алг
1973 чылда
түндүккө
нынга 5000 а
тинде бир ки
Моон алг
жамырлар а
№ 7456 тө

72 чылда бистин төп ажаалга ойнаашкынны шыгжадышкыларнын 18 муң ажыг рубльди шилтигитин Шалаан-Агар хоорайнын Ошаровтук агар санынга 1664 иттинис. Чаз-Хал суурнуң Матпаа Әлешпей 2000 рубль-
болган өлм ойнаашкынны шыгжадышкыларнын агар саныг рубль кирген. Оң иш-ки 1000 рубльди ойнап алган. Көврге ойнаашкынны шыгы-ыттыг хевир болур.
А. КОРНИЛОВА,
ажаалга кассазинин эрге-

Столовая
приборларының
заводу

Казакстаннын Павлодар
өлкөсүнүн приборларыны
водуун аягында кириги
өлкөсүндөгү болгаш чайны
ага аягылаар бир ө
лаштары, серазерни,
и бижектерни, кукня хер
лердин белеткек үндүрө.
Совет болгаш даштын б
ругуенин үш чүс чыг
антарында туугуругени
рустарында бугуругени. Ч
дугуругени телевилү кү
— чылда-ла беш милли
ныг кылыгылар болур.
(СЭТА-нын норр.).

ПАВЛОДАР.

Мун баш малга

[illegible]

Эн улуг батарея

Барыын Сибириниң металл заводуна чуртта тургун дээн № 7-кис батареан кичүү эгелзэн. Ончотто мал күчүзү—чылаа бүдүрткн миллион тонна көмүрдөргө аям айкалдан турат. Регистранан ийи катан ажычулчу болуру ол. Мындай батареаны түдүп үндүрүлсдө туудугулар отка өрчүмөс 20 муң туубуунуң кыры. Батареяныкы бири эччүлүк чылын ажыглагач кире (СЭТА-нык көрр).

НОВОНУЗНЕЦИ:

ЧЕЛЯБИНСК. СЭКП обко-
нун Политикти чырдымыш-
кын бажыны чаа сууржулгазы-
н байырлапты эрттирген.
Оң каймарчыкты бажыныла
лидэкономияны, партия
полагандазын методиказы-
ла, эртемин коммунизмин,
СЭКП төөгүзүн, комсомол-
ну политчырдымышкынын,
полагандын техникти арга-
рынын кабинеттери бар.
пропагандистер ажылаар
дуз библиотэка болгаш ном-
та залы бар.

Политикти чырдымышкын
оң чаа бажыны—облас-
ты пропаганда ажылынын то-
была марксизм-ленинизм
кезекки университетин
кылдап эгезей берген,
полагандистерин семинара-
нын эрттирип турар.

ЧУКУРТА: Челябинскиин
да Политикти чырдымышкын
ажыты.

КЛИПНИЦЕРНИН фото-
СЭТА-нын фотохрониказы).

ХАЛАС БАРБААН

— Бизди чың калыңчуугустан
штинче шимше-де дидик.
ар чың алдымче кере бер-
ш, алыга бер чызыл, дер-
буус бургуутканын да чыды
ыс. Улустун сураан дына-
ыысыга, бисти кыл деп, алты
ууар хевирин.

— Бо огже халчыл кирдилер
— деп, Элдик-оолду кырга-
назын ууу дыйнады. Ха-
лык улус бистиң оовусте кия-
ны кетди.

— Сиерилин огулданып
ды кымыл, хары кайжал—
дзын кижини ууу дыйнады—
дзын.

Будуу чыктуу чырта тырт-
аш, бакылат көрүмгө бажы
арыг, анык херэжөн киж
луг-ла ак сазында бижик
жиж ор.

— Доржу бие Элдик-оол
ажыт улус мынаан бо. Бидык
ыс, угбай! — дээш, авамче кө-
е-дир.

— Бидык, ымыд, олар чаг-
т.

— Он харыг шыкажал—
дзын, Элдик-оолду мынаар-ла
аз бурткуп алды шыкаш.

— Беш, алды кире хошта,
олларыны сукумунга чеди-
р дор. Орта сумуун улузу-
ту хуралы болур. Ча шоко-
ы ажилып, уруг-дарынамыс
оредир / бапкыныс бо-дур,
алды Орланмай—дээш, суму
аргазы башкыке айытты. Ол
улузүмүрт орду.

Бисти урдапнаа шокога
дээш, 70 аймак оорешкан
оренип эгелешти. «Класс
лч чеге бисти шүпүтүсү
тугулуп. Орланмай башкы
оолду алган, улуска көрү-
дүзү, помучул-да туру. Э-
лик-оол бие бис үжүглөп үй-
көргө чамдык, тоовайн ор бис.
үге азрге башкык кийилер
доруу —билбес сен» дээр
оолду. Сөзгөн-оол, Баң-
доруу дээр эскерде-даа
истен үш-дөрт хар
луг, помучул-да, бижни-
ла билер улус. Бис оланын

дөңсө чагын кызыл-буяндага өөрчөтүп турган болбайт бис.

Хамык улуска шүптүзүңгө юмчулукта. Ораламый башкы ээзери хире кижини үзүп чыкмаан алды.

— Ылчаарга силер өскө класска өөрчөп, азы үшкү класска эгээр э силер—дээш, шиколанды бир чош класынга улурулутуп. «Бо шүптү улурул олдар шыкымак, доо улуска бараалы»—деп. Эзлик-оол шыкыдыг. Мен чөлүшээрштин. Бистиги үеи улуустуг класска барып олоруп аламыз. Ораламый башкы албазарга-даа шылаван бис. Ам бодал чоруну ууууусуз башкымыз бисти демчи юмчум билбес улустар. Биле эвас, а «шү» класс» деп улустарга өөрөдир деп башкы турганы ол чүмө-дир. Ылчаан чыгып классы чош эрттирген бис.

Бистиги бир дуузар кичээли-биз шычээр—улуусту билгир, билбелсин ханчарыңга, үзүп улутуруга өйлөшкенин ам-даа сактып чорур бис.

Он ай ортан үезинде аалдар үзгелеринге кошкулук келген. Бир-ле дүштө Эзлик-оол бүтүчү, чанар дугайында сүмөлдөй. Мен чөлүшээрштин. Дүштөки чек ишкен соонда, бир алак хире чыпарс ажыгалап, өрү-Хавак, Бөзик-Өзөсин кайты деп дээш, улустан чашты-чашты армаладыр оп бис.

Удаталаанда соовуста улус шүмээни даңгылап-дур. Оон айдуугуп, коргун ыяңышмак, шүндүлчине үстүп, чир-даа албазар бериавис. Улуустун бараалы тагыттыма башкы. Көөрү-үскө, Ораламый берген башлаан, Баян-Дорж, Севзэн-оол. Шалдыг-оол сугулар чир алдыр чир эвас: «Турулар, кай баламыр ол, бээр келинер» деп уускунаан, куурайлаан ман-нашпн орлар.

Бис дээрге ол-бо былдай дүтүчү, дилгиге сүрдүргөн кодан шыкышмак, койчуг улуг кызыл-ча

арган алаңчы кыра халыккаш,
көрү берилчс.

Оолдар четкнлеп келгнш,
тенинг кызыл-харгаганы догд-
гарлар буздөлкен.

«Биринчнш буз до
костт чымдар» деп, Орланмай
башкымн үнү днналды.

Көрүп чыдарымга, Элднк
оолдуз бугудан башкымнс
сегирип алгаш, аяар тнртп
чндур берди. Мннс хойленм-
ден база бир кнжн сегирип ал-
гаш, доураам буруларын үзү-
пүр сөөртүп келди. Орланмай
башкымн көрүргө, Элднк-оол-
дуз тууал алган ыгал олур.
Харган аразымче ктүтүп кн-
рпчт чыккан, чагын шыкма-
кай тнрттырып алган кепир-
лнп, арнмдан халы, дамды-
лаагга, ону аржымды-бнче чо-
дуп олур. Бис көрүп, догтай-
жы берген, мыт көк түр бис.

«Кэрэгден башкымнш, хоо-
луну, чү кончт хнлнчкө-
дзн уаус доу бис, артын-
дан дымдалып, аржымн кн-
мал нл апарган деп болдз
агыш-сеткнлм аартып келди.

— Моон сонгар ынчамс
мен башкы, кырым сынар, бо
Доржу та калды кнжн—
дээш, Элднк-оол менче көр-
сөдү.

— Мен база!—дээш. Орлан-
май башкыга көрүмгө, оол-
дараалын чажы чактарып куду
кылайынчп дамдалып
бадып турлар..

Бодунуш шак ындыт кызы-
налган, нгелднлн-бнлс бншт
орелдн кан башкымншчы чү-
көрктөрүнчс сактал чорурр
бис. Башкымншчы кызыкам
агыш, халас барбан. Чнлэз,
Элднк-оол школа директору,
Отуг-оол млшнчынч малау-
ден эчнн. Бнзн-Доржу адыр-
лнчы мадчнн. Севзн-оол кн-
лоаачн бооп ачылдан көр
бис. Четтернннс, башкы.

Д. КУУЛАР.

Эмчи.

«Шынның» материалда-
рының изи-биле

**„КУЛЬТУРА
БАЖЫҢЫ КАЖАН
АЖЫЛДААРЫЛ?“**

М. Сааянның мындай эгизги алазы бу чыдаын октябрь 1-ге үнген «Шың» солугуа тараттыган. Ында Туранын култура бажынын септе-езинин үр тэле доостунмай туурыннын дугайын бизжи.

«Тува септеге-туугу» тресиди ок жижери эи М. Кузнецов-тун алаа холбоштр бистиги елакшига бизжи болза.

«Тува септеге-туугу» тресиди Туранла септеге-туугу частогунуа районун чамды култура албай черлерини ба-чыл-багадын септези-биле чамды амыгылаа дэсиз 12 муң чамды трылаа ач-турган. Херх алаа ач турган болза, бу чылдыг тэ айлари-нын шитинде Туран хоорайла култура албай черлерини септезиге шутту 12,8 муң рубль-ин улдуген.

Тува АССР-ин удуз ажил-тги паландыа Туран хоорай алазы-биле айттыган алаа удуз ажилдарынан мате-налдыг болган кижис кыра-ларчарын кардыктырган тэ-езиз, трес чери мала Куль-тура бажынынн бүгү септеге чиларыныга паланга ажыр амыгала кыларино соксадыргелги. Ычылча-лаа «Тува септеге-туугу» треси езе чыла-гааннарын коргенин манаа айттыг учурдуг.

ИЙИГИ САЛЫГДА

ыдыраа талазы-биле рес-
тика чемпионының ий-
алындаа Эрзиннің төлө-
зү. Бууду ийи дугаар ти-
нини чедиң алған. Бу оуда
Хемичиниң шыдыраачы-
И. Монгушка ууру ойнаа,
ортузунда шынар та-
-биле алыса-даа, тәңчү-
елгеш, төлө талазынга
улаан солдарын ууула-
аызының тергезинге ууу
п алған кара төвөзү-биле
п тургаш, артымшылыг
алды ап, бүгү разрядка
Монгушту димжир бозориче
дапкан.
орт мастеринге кандидат
дыл-оол бири разрядка
минирөө эге кошторго-ле

Телевидение

НОЯБРЬ 15
МОСКВА
17.15—Концерт эстрады. Совет
орденный, Александр аттыг а
». Информастыг программа.
НЫЗЫЛДА
18.30—Теледидеатор. 18.45—
19.00—«Нижи болгаш хоолу
гор Булуыч болгаш ескелер-да
тыг академиктер театры
30— Чаапар. 21.30—«Егор
рыда» деп шииңи улаңчыг.
тыга дугайында». ССР-ниң ул
Рахманпловтук романыстын
формастыг программа. 23.30—
С. ССР-ниң хоккейге чемпионна
параты.

агаар ❄

зылдын агаар станциязы-
медээзин ёзугаар алырга,
республикага булуттан,
эр, сонгу болган төөн
нарга хар чаар, өскеле-
чгабас. Сонгу-барын

Редактор В. С. ШАРАВИИ

НОВАЯ РАДА: «Санниктонун чегинде» 10, 17.00, 18.50, 20.40 тактарда.
 ПИОНЕР: «Бурун шагынчыл муз с-нежиктиг болуңар, кыстар!» 10.40 чурттаары 12.40, 18.50, 20.40.
 КАА-ХЕМ: «Эртинелер эзизин чегинде» 10.40, 18.40, 20.30 тактарда.
 ВОСТОК: «Чырыктылыг буюм» 10.40 тактарда.
 ЭНЕРГЕТИК: КУБЛАТУРА БАЖА 10.40 «Сезиз уткыч» 18.00, 20.40.

Солун неделяда 6 каташ
үнер

1 Пар. ама 2. Тираж 15.953 ЧАГЫГ № 2337.
Цетиянин-Бравченко кудумчугуу бажын № 1). ТС - 01497

РЕДАКЦИЯНЫҢ
АДРЕСИ: 667000

Кызыл, Шегинян-Кравченко кудумчул бажын № 3. ТЕЛЕФОНАРЫ
сидизанын 23-54, ханыаскалдуу секретарынын 23-35, партияжи амы-
туй кызылжын 21-47, уацтыр кызылжын 22-64, тагаа сидизанын
териянын 31-75, корректорларынын 27-41. Солун келбейн барганла

Тыга АССР-ия Министрлер Чоулдизаны Ном тудуур чер, полиграфия

Редакторвун 24-63, редакторвун оралакчыларынын 35-24, пропаган-
дырал кидизинин 37-13, культура кидизинин 23-54, келес ажил-
41-27, информация база совет тургузуг кидизинин 20-60, бухгалтер-
32-75 телефонче болгаар.

олгаш ном садыхнын таласы бале ергелеллеллел типографалы. (Бызыл)

Тыза АССР-ини Министрлер Чөвүслүгүнүн Бом гүлдүүр чер, полиграфин болгаш бом садынын таласы биле ергелелин тапграфатын, (Бызы Щетякин-Бравченко кудумчтүзү бажын № 1), ТС -01437